

Πρόγραμμα "Νέες προσεγγίσεις και παρεμβάσεις στην πολιτική για τα ναρκωτικά (NADPI)

Έκθεση
του Άτυπου Διαλόγου για την Πολιτική των Ναρκωτικών
Καλαμπάκα, Ιούνιος 2013
Ξενοδοχείο Διβάνη -Μετέωρα, Καλαμπάκα

Από τις 20-23 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε στην Καλαμπάκα, ο Άτυπος Διάλογος για την Πολιτική των Ναρκωτικών στην Νοτιοανατολική Ευρώπη που διοργανώθηκε από την Εταιρεία Διογένης. Στον Διάλογο έλαβαν μέρος 35 εκπρόσωποι μη κυβερνητικών οργανώσεων, ακαδημαϊκοί, εκπρόσωποι αρμόδιων φορέων υπεύθυνων για τη χάραξη πολιτικής για τα ναρκωτικά και επαγγελματίες στο πεδίο των ναρκωτικών, από την Αλβανία, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, την Κροατία, την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, την Ελλάδα, το Μαυροβούνιο, τη Ρουμανία, τη Σερβία και τη Σλοβενία. Στον Διάλογο συμμετείχε επίσης εκπρόσωπος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνεργασίας Οργανώσεων Μείωσης της Βλάβης Correlation, εκπρόσωπος του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία (EMCDDA) και εκπρόσωπος του Περιφερειακού Γραφείου του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα ναρκωτικά έγκλημα από τα Τίρανα.

Ο Διάλογος χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ίδρυμα "Για μια Ανοιχτή Κοινωνία", με σκοπό την ανοιχτή και ευρεία ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών μεταξύ των συμμετεχόντων. Περιελάμβανε πέντε συνεδρίες σχετικά με την πολιτική των ναρκωτικών στην ΝΑ Ευρώπη. Στην πρώτη συνεδρία, συζητήθηκαν οι εξελίξεις στη νομοθεσία περί ναρκωτικών των κρατών της ΝΑ Ευρώπης. Η δεύτερη συνεδρία αφιερώθηκε στην νέα Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2013-2020) και το νέο Σχέδιο Δράσης για την περίοδο 2013-2016. Στην τρίτη συνεδρία συζητήθηκε το Σχέδιο Δράσης για τα Ναρκωτικά μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Δυτικών Βαλκανίων. Στην τέταρτη συνεδρία, η συζήτηση κινήθηκε γύρω από τις υπηρεσίες για τη μείωση της βλάβης και τη δράση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στην ΝΑ Ευρώπη. Στην πέμπτη συνεδρία, συζητήθηκαν δυνατότητες των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για την ανάληψη κοινών πρωτοβουλιών στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκα-νίων. Ο Διάλογος ήταν άτυπος και πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του «Chatham House Rule», το οποίο επιτρέπει στους συμμετέχοντες να εκφράζουν τις σκέψεις τους και να ανταλλάσσουν τις ιδέες τους ελεύθερα. Ορισμένοι από τους συμμετέχοντες είχαν κληθεί να παρέχουν στοι-χεία για κάθε μια από τις συνεδρίες του

Διαλόγου, και με τον τρόπο αυτό να προσφέρουν ιδέες και σχόλια, ώστε να αρχίσει η συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων.

Συνεδρία I. Εξελίξεις στη νομοθεσία περί ναρκωτικών των κρατών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης

Ο νέος ελληνικός νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και οι αναμενόμενες επιπτώσεις του στην παροχή υπηρεσιών προς τους χρήστες ναρκωτικών ουσιών

Στο πλαίσιο της πρώτης συνεδρίας, επιχειρήθηκε μια προσέγγιση της πρόσφατης τροποποίησης στο νόμο περί ναρκωτικών στην Ελλάδα. Όπως επισημάνθηκε, η Ελλάδα είναι μια χώρα σε κρίση, και η κρίση έχει σαφώς επιπτώσεις στο πεδίο των ναρκωτικών. Η κρίση οδηγεί στην αύξηση της κατάχρησης ουσιών, νόμιμων, ημινόμιμων και παράνομων. Από την μία, ο ρυθμός προσέλευσης στα προγράμματα θεραπείας συνεχώς αυξάνει. Από την άλλη, η προσπάθεια πολλών ετών, προκειμένου να στραφούν οι χρήστες σε πιο ασφαλείς τρόπους χρήσης, καταρρέει για οικονομικούς λόγους. Παράλληλα, νέα είδη ναρκωτικών ουσιών, όπως το Σίσα, κάνουν την εμφάνισή τους. Άνθρωποι που είχαν καταφέρει να βρουν έναν τρόπο κοινωνικής επανένταξης υποτροπιάζουν, εμπλεκόμενοι και πάλι στα κυκλώματα της κατάχρησης, λόγω της ανεργίας και άλλων σοβαρών κοινωνικών προβλημάτων. Ταυτόχρονα, παρατηρείται στην κοινωνία μια αύξηση των φοβικών και συντηρητικών της συνδρόμων, όπως για παράδειγμα μετά την αποκάλυψη των αυξημένων κρουσμάτων ασθενών AIDS στη χώρα. Η μείωση των κονδυλίων για τα προγράμματα θεραπείας έχει πλέον δραματικές επιπτώσεις. Το τελευταίο χρονικό διάστημα, συζητείται εντόνως το θέμα της συγχώνευσης των θεραπευτικών προγραμμάτων για οικονομικούς λόγους και λόγους μείωσης του προσωπικού. Βεβαίως, ανάλογα προβλήματα αντιμετωπίζουν και οι περισσότερες χώρες που εκπροσωπούνται στο Διάλογο, καθώς δεν είναι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αντιμετωπίζουν έλλειψη οικονομικής υποστήριξης, με κίνδυνο πολλά από τα θεραπευτικά προγράμματα να κλείσουν οριστικά.

Όπως επισημάνθηκε, στο χώρο των εξαρτήσεων, το μεγαλύτερο άγχος των ειδικών προέρχεται από τη σχέση τους με την πολιτική. Η ανάμειξη της πολιτικής και κατ' επέκταση της νομοθεσίας στο πεδίο αυτό είναι παλιά και παγιωμένη. Η πρώτη απαγόρευση ουσιών που ιστορικά καταγράφεται χρονολογείται το 1750, όταν ο Τσάρος Φεντόροβιτς απαγόρευσε τη χρήση του καφέ. Η αλληλεπίδραση αυτή καταγράφεται ιστορικά και σε άλλα ιστορικά γεγονότα, όπως οι «πόλεμοι του οπίου», και αργότερα οι νόμοι του Harrison που ψηφίστηκαν στην Αμερική και υιοθετήθηκαν στη συνέχεια από την Ευρώπη. Η πολιτική της απαγόρευσης της χρήσης ναρκωτικών, ανεξάρτητα από την αποτελεσματικότητα-αναποτελεσματικότητά της, εφαρμόζεται για περισσότερα από 100 χρόνια και έχει δημιουργήσει ένα παγιωμένο πλαίσιο σε επίπεδο νομοθεσίας.

Στην Ελλάδα, υπάρχουν σήμερα δύο φορείς που ασχολούνται με το θέμα των εξαρτήσεων και δύο μονάδες που ασχολούνται με την ψυχιατρική αντιμετώπιση του προβλήματος. Η έννοια της θεραπείας εμφανίζεται για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία το 1987. Προγενέστερα, ή έννοια δεν υπήρχε γιατί δεν υπήρχε ουσιαστικό κοινωνικό πρόβλημα σε ομάδες εξαρτημένων χρηστών. Λίγα χρόνια νωρίτερα (το 1983) είχε ιδρυθεί το ΚΕΘΕΑ, η ύπαρξη του οποίου και η φιλοσοφία του ενσωματώθηκαν στο

νομοθετικό πλαίσιο της χώρας. Το 1987, ο νομοθέτης αντιλήφθηκε τις εξαρτήσεις ως ένα ψυχοκοινωνικό πρόβλημα, και οι μοναδικές θεραπείες που αποδέχτηκε και ενσωμάτωσε στο κείμενο του νόμου ήταν οι ελεύθερες ουσιών θεραπείες.

Το 1993, ιδρύεται ο ΟΚΑΝΑ και το νομοθετικό πλαίσιο αλλάζει. Ως στοιχείο της νομοθεσίας τίθεται πλέον και ο βιολογικός παράγοντας της εξάρτησης η οποία αντιμετωπίζεται πια ως βιο-ψυχο-κοινωνικό πρόβλημα (χωρίς ωστόσο να υπάρχει ιατροφαρμακευτική κάλυψη από τους ασφαλιστικούς φορείς). Ο χρήστης δεν είναι μόνο «δράστης» αλλά και ασθενής. Το 1996, με μια σημαντική καθυστέρηση από το μέσο όρο των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εισάγονται στο νόμο τα προγράμματα υποκατάστατων. Ωστόσο, υπήρξε μια στρεβλή εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών, καθώς χρησιμοποιήθηκαν ως προγράμματα απεξάρτησης και όχι ως προγράμματα μείωσης της βλάβης. Θέτοντας στους χρήστες ανέφικτους στόχους, οι εφαρμοστές των προγραμμάτων αντιμετώπισαν στην πράξη το δίλημμα του αν θα συνεχίσουν ή όχι να παρέχουν στους χρήστες τις υπηρεσίες τους και μετά το χρονικό όριο που θέτει ο νόμος. Σταδιακά, τα προγράμματα υποκατάστατων διευρύνουν τη λογική τους και μετουσιώνονται σε προγράμματα μείωσης της βλάβης. Αυτή δε η εξέλιξη ενσωματώνεται στη νομοθεσία το 2006.

Ωστόσο, οι ανωτέρω εξελίξεις λαμβάνουν χώρα σε ένα αντιπαραθετικό περιβάλλον, καθώς τα «καθαρά» προγράμματα αντιστέκονται στην επέκταση των προγραμμάτων υποκατάστατων, ενώ τα τελευταία ακολουθούν με τη σειρά τους λανθασμένες επιλογές. Στην Ελλάδα, ακόμη και σήμερα επικρατούν ιδεολογικά τα «καθαρά» προγράμματα, παρόλο που το 80% των χρηστών που παρακολουθούν θεραπευτικά προγράμματα συμμετέχουν σε προγράμματα υποκατάστατων.

Υπολογίζεται πως ενώ 8.500-9.000 χρήστες παρακολουθούν προγράμματα υποκατάστατων, 1.500 χρήστες παρακολουθούν «στεγνά» προγράμματα. Ασφαλώς, όπως επισημάνθηκε, τα προγράμματα υποκατάστατων είναι πιο ελκυστικά για τους χρήστες παντού στον κόσμο. Μολαταύτα, το ποσοστό χρηστών που παρακολουθούν θεραπευτικό πρόγραμμα – είτε του ενός είτε του άλλου τύπου – είναι χαμηλό, καθώς υπολογίζεται πως υπό θεραπεία βρίσκεται μόλις το 30% του συνολικού αριθμού των εξαρτημένων χρηστών.

Σαφώς, τα προγράμματα υποκατάστατων παρέχουν μια συγκεκριμένη απάντηση σε μια συγκεκριμένη κατηγορία χρηστών (χρηστών οπιούχων ναρκωτικών ουσιών), ενώ οι χρήστες δεν κάνουν πάντοτε τις σωστές θεραπευτικές επιλογές. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να βοηθηθούν να το κάνουν πριν τη λήψη της απόφασής τους που σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να γίνεται σεβαστή. Μολαταύτα, οι δύο τύποι θεραπευτικών προγραμμάτων -τα «στεγνά» προγράμματα και τα προγράμματα υποκατάστατων – είναι στην Ελλάδα διαχωρισμένα μεταξύ τους, περιχαράκωνοντας τους ασθενείς σε κάθε ένα από αυτά. Όμως, δεν θα έπρεπε να υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ τους αλλά συνεργασία. Υποστηρίχθηκε ότι θα πρέπει ίσως να δημιουργηθεί ειδικός φορέας που θα ασχολείται με τη σωστή διάγνωση και τον καθορισμό -σε συνεργασία με το εν λόγω άτομο- του πλέον κατάλληλου για τη συγκεκριμένη περίπτωση θεραπευτικού προγράμματος στο οποίο θα μπορούσε να παραπεμφθεί.

Πριν περίπου τρεις μήνες, πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα η τελευταία αναθεώρηση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών ουσιών. Πρόθεση του νομοθέτη ήταν αρχικά η

μετακίνηση από την καταστολή προς την πρόληψη και τη θεραπεία. Ωστόσο, αυτή η πρόθεση στην πορεία «απονευρώθηκε» λόγω της ανάγκης ευρύτερης πολιτικής συναίνεσης των κομμάτων συνεργασίας που ψήφισαν το νέο νόμο. Ο νομοθέτης εξακολουθεί να επιμένει στην ανάγκη ενός αποτρεπτικού μηνύματος προς την χρήση ουσιών, εντούτοις, οι ποινές που πλέον προβλέπονται είναι ηπιότερες για τους χρήστες, ενώ οι ποινές για τους μεγαλέμπορους είναι πολύ αυστηρότερες.

Στο νέο νόμο, μεταξύ άλλων, εισάγονται δύο σημαντικές νέες ρυθμίσεις στο πεδίο των εξαρτήσεων και της θεραπείας αυτών: α) η δυνατότητα παρακολούθησης προγραμμάτων υποκατάστατων μέσα στις φυλακές (πρόκειται άμεσα να λειτουργήσουν δύο προγράμματα στην Αθήνα και στην Πάτρα), β) η δυνατότητα απόλυσης υπό τον όρο παρακολούθησης θεραπευτικού προγράμματος – τόσο «στεγνού» όσο και προγράμματος υποκατάστατων- μέσα στη φυλακή και εξακολούθησης και ολοκλήρωσής του εκτός φυλακής.

Αναφορικά με εποπτευόμενους χώρους χρήσης, ακόμη δεν έχουν θεσμοθετηθεί στην Ελλάδα. Ο ΟΚΑΝΑ βρίσκεται σε συνεννόηση με το Δήμο Αθηνών σχετικά με το θέμα αυτό. Ωστόσο, τα προβλήματα προς την κατεύθυνση αυτή δεν είναι τόσο νομικής φύσεως – ο νόμος για παράδειγμα στη Σλοβενία, επιτρέπει να ανοίξουν τέτοιοι χώροι - αλλά τα εμπόδια γύρω από αυτή την πρωτοβουλία είναι θέμα πολιτικής επιλογής.

Η έκθεση του Προγράμματος για την Μεταρρύθμιση της Νομοθεσίας περί Ναρκωτικών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Συνοπτική παρουσίαση των κυριότερων διαπιστώσεων.

Στη διάρκεια της συγκεκριμένης συνεδρίας του Διαλόγου, παρουσιάστηκαν συνοπτικά τα κοινά γενικά χαρακτηριστικά της πολιτικής για τα ναρκωτικά και της νομοθεσία περί ναρκωτικών στις χώρες της ΝΑ Ευρώπης, ενόψει της πρόσφατης δημοσίευσης σχετικού τόμου από την Εταιρεία Διογένης στο πλαίσιο του Προγράμματος για την αναμόρφωση της Νομοθεσίας περί Ναρκωτικών στη ΝΑ Ευρώπη.

Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της συγκριτικής προσέγγισης που επιχειρήθηκε διαπιστώθηκε πως οι περισσότερες χώρες έχουν υιοθετήσει μια Εθνική Στρατηγική για μικρότερο ή μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας. Στην πλειονότητά τους (στην Ελλάδα, Βουλγαρία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σερβία, Κροατία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Αλβανία) έχουν υιοθετήσει και Σχέδια Δράσης για την εφαρμογή της ανωτέρω στρατηγικής. Με εξαίρεση ορισμένες χώρες, ωστόσο, δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση αυτών των Εθνικών Στρατηγικών. Οι περισσότερες από τις χώρες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα δεν έχουν κανένα επίσημο μηχανισμό αξιολόγησης.

Υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση σε σχέση με τα θεσμικά όργανα, τις υπηρεσίες, τους φορείς και τα Υπουργεία που εμπλέκονται στη διαμόρφωση της πολιτικής για τα ναρκωτικά σε κάθε μια από τις συμμετέχουσες χώρες. Η διυπουργική συνεργασία και ο συντονισμός είναι πολύ σημαντικά σημεία για την ΕΕ, αλλά οι χώρες αντιμετωπίζουν δυσκολίες να προχωρήσουν εύκολα με τις μεταρρυθμίσεις που αφορούν το θέμα αυτό.

Όλες οι χώρες έχουν υπογράψει και επικυρώσει τις τρεις διεθνείς συμβάσεις για τα ναρκωτικά και συγκεκριμένα: τη Σύμβαση για τα Ναρκωτικά του 1961, όπως

τροποποιήθηκε από το πρωτόκολλο του 1972, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τις ψυχοτρόπες ουσίες του 1971 και η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων Ουσιών, του 1988.

Σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική όλων των χωρών, κρίνεται αναγκαίο οι ΜΚΟ και η κοινωνία των πολιτών να διαδραματίσουν σημαντικό και ενεργό ρόλο, κυρίως στον τομέα της θεραπείας και αποκατάστασης, αλλά και στην πολιτική μείωσης της βλάβης της χρήσης. Ωστόσο, σημειώνεται μια σημαντική απόκλιση μεταξύ όσων προβλέπονται βάσει της Εθνικής Στρατηγικής και των εφαρμογών τους στην πράξη, κυρίως λόγω της έλλειψης ή της ανεπαρκούς χρηματοδότησης του σχετικού πλαισίου. Σύμφωνα με τις εκθέσεις των χωρών, όλες οι Εθνικές Στρατηγικές των χωρών που συμμετέχουν είναι σύμφωνες με τη Στρατηγική για τα Ναρκωτικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καλύπτοντας τους βασικούς πυλώνες που περιγράφονται σε αυτή. Η πραγματική εφαρμογή, όμως, επηρεάζεται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε χώρας. Η οικονομική και πολιτική αστάθεια, η έλλειψη αποτελεσματικής θεσμικής δέσμευσης και βιώσιμων μηχανισμών χρηματοδότησης, η λειτουργική αναποτελεσματικότητα, η διαρθρωτική έλλειψη επικοινωνίας, είναι μερικά από τα προβλήματα που σχετίζονται με την εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών, σύμφωνα με όσα αναφέρονται από τις συμμετέχουσες χώρες.

Υπάρχει μεγάλη ποικιλία στην τυπολογία των κυρώσεων που προβλέπονται σύμφωνα με την ποινική νομοθεσία των χωρών της ΝΑ Ευρώπης. Στην πλειονότητα των ποινικών συστημάτων, προβλέπονται δύο είδη ποινών (κύρια και επικουρική ή συμπληρωματική) και μέτρα ασφαλείας. Η κύρια στερητική της ελευθερίας ποινή είναι η κάθειρξη/ φυλάκιση σε όλες τις χώρες. Η ποινή του προστίμου/ χρηματικής ποινής περιλαμβάνεται επίσης σε όλα τα υπό εξέταση ποινικά συστήματα. Επιπροσθέτως, υπάρχει μεγάλη ποικιλία στους τρόπους που οι στερητικές της ελευθερίας ποινές εκτελούνται σε κάθε χώρα, αλλά και στις εναλλακτικές μορφές έκτισης μετά την καταδίκη. Ο θεσμός της αναστολή της ποινής υπό όρους ή χωρίς προβλέπεται σε όλα τα συστήματα, ενώ επίσης σε όλες σχεδόν τις χώρες, παρέχεται η δυνατότητα διαφόρων μορφών υφ' όρον απόλυσης από τις φυλακές. Στην ποινική νομοθεσία όλων των χωρών της ΝΑ Ευρώπης, υπάρχουν διατάξεις που αφορούν στην καλλιέργεια, στη παραγωγή και στο εμπόριο ναρκωτικών ουσιών. Οι πράξεις αυτές τυποποιούνται ως ποινικά αδικήματα είτε στον ποινικό κώδικα ή/και σε ειδικούς ποινικούς νόμους. Στην Ελλάδα, η πράξη της χρήσης ναρκωτικών τιμωρείται καθαυτή, ενώ στη συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχουσών χωρών, μόνο η κατοχή ναρκωτικών τιμωρείται και όχι η χρήση. Στη Βοσνία, στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και στην Αλβανία, η κατοχή ναρκωτικών για προσωπική χρήση δεν αποτελεί ποινικό αδίκημα. Κατά κανόνα, η ποσότητα που θεωρείται επαρκής για προσωπική χρήση δεν προβλέπεται από το νόμο. Στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, η χρήση ναρκωτικών ποινικοποιείται στην πράξη, καθώς υπάρχει πρόβλημα με την εφαρμογή του νόμου: πολύ συχνά, η πρόθεση των χρηστών σχετικά με την ποσότητα των ναρκωτικών που έχουν χειραγωγείται από την αστυνομία. Ως αποτέλεσμα, οι χρήστες σχεδόν πάντα διώκονται όταν συλλαμβάνονται κατέχοντας ναρκωτικές ουσίες.

Μόνο στην Ελλάδα, η εξάρτηση του χρήστη από τα ναρκωτικά θεωρείται βάσει του νόμου ως ελαφρυντική περίπτωση (σύμφωνα με ειδικές διατάξεις του νόμου, προβλέπονται λιγότερο αυστηρές κυρώσεις για τους εξαρτημένους χρήστες) στο στάδιο επιμέτρησης της ποινής. Για όλες τις άλλες χώρες, το γεγονός της εξάρτησης του

δράστη-χρήστη ναρκωτικών ουσιών δεν συνιστά ούτε ελαφρυντική ούτε επιβαρυντική περίπτωση, σύμφωνα με το νόμο. Εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου να λάβει υπόψη του την εξάρτηση ως προσωπική περίπτωση που αφορά στο δράστη και να αποφασίσει τον τρόπο σύμφωνα με τον οποίο ο εθισμός του μπορεί να επηρεάσει την καταδίκη του και την μεταχείρισή του.

Σε γενικές γραμμές, στη νομοθεσία των χωρών της ΝΑ Ευρώπης, δεν υπάρχει καμία διάκριση μεταξύ «μαλακών» και «σκληρών» ναρκωτικών. Στην ελληνική νομοθεσία, υπάρχουν μόνο μερικές έμμεσες αναφορές στο θέμα αυτό, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, ενώ κατά λήψη δικαστικής απόφασης, ο βαθμός της βλαπτικότητας του κάθε ναρκωτικού λαμβάνεται υπόψη από το δικαστήριο. Στη Βουλγαρία, στη Σλοβενία, στη Ρουμανία και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, υπάρχει μια τριπλή κατηγοριοποίηση των ναρκωτικών με βάση τον κίνδυνο που το καθένα από αυτά αντιπροσωπεύει ή την αυστηρότητα εκδήλωσης επίσημου ελέγχου σε σχέση με αυτά. Οι κυρώσεις που προβλέπονται για αδικήματα σχετικά με ναρκωτικά ποικίλλουν ανάλογα με τον χαρακτηρισμό των εγκληματικών πράξεων και τα διάφορα συστήματα επιβολής ποινών των χωρών. Στην πλειονότητά τους, εμπεριέχουν αρκετές επιβαρυντικές μορφές των βασικών εγκλημάτων για τα οποία προβλέπονται πιο αυστηρές ποινές, όπως για παράδειγμα η διακίνηση ναρκωτικών στα σχολεία, η τέλεση των πράξεων από υπότροπο ή όταν έχουν τελεστεί στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης.

Οι ποινές που προβλέπονται στο νόμο για τα εγκλήματα της διακίνησης των ναρκωτικών είναι πολύ αυστηρές, ιδίως σύμφωνα με το ελληνικό και ρουμανικό σύστημα. Στην Ελλάδα προβλέπεται επίσης η ποινή της ισόβιας κάθειρξης για ορισμένα σοβαρά αδικήματα σχετικά με ναρκωτικά που προβλέπονται στο νόμο. Για την πλειονότητα των χωρών, προβλέπεται μια ποινή μακροχρόνιας φυλάκισης τις πράξεις της εμπορίας ναρκωτικών. Οι ποινές που προβλέπονται στο νόμο και επιβάλλονται από τα δικαστήρια είναι αντίστοιχες με τις ποινές που προβλέπονται και επιβάλλονται για άλλα σοβαρά εγκλήματα, όπως η ανθρωποκτονία. Στη Βουλγαρία, στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και στην Κροατία, όμως, ανεξάρτητα από το αυστηρό πλαίσιο των νομοθετικών διατάξεων, οι ποινές που πράγματι επιβάλλονται από τα δικαστήρια είναι λιγότερο αυστηρές. Στη Βουλγαρία, αυτό οφείλεται στο σύστημα διαπραγμάτευσης με το εισαγγελέα (plea bargaining), ενώ στην Κροατία, τα δικαστήρια είναι πιο επιεική (σε σύγκριση με ό,τι προβλέπεται στις αντίστοιχες διατάξεις του νόμου), όχι μόνο για αδικήματα σχετικά με ναρκωτικά, αλλά, γενικά, για όλα τα ποινικά αδικήματα.

Για την πλειονότητα των χωρών, δεν προβλέπεται στο νόμο καμία δια-φοροποίηση μεταξύ των μικροεμπόρων και των μεγάλων εμπόρων. Για πολλές από τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης, υπάρχει διαφοροποίηση σε σχέση με τις οργανωμένες εγκληματικές ομάδες εμπόρων (π.χ. στην Ελλάδα, στη Σλοβενία, στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και στη Σερβία). Στην Ελλάδα, προβλέπονται πιο επιεικείς ποινές για τους εξαρτημένους χρήστες ναρκωτικών που τελούν πράξεις εμπορίας. Στη Βουλγαρία, για ορισμένα αδικήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά, προβλέπονται πιο αυστηρές κυρώσεις, αν τα ναρκωτικά ήταν «σε μεγάλες ποσότητες» ή «σε ιδιαίτερα μεγάλες ποσότητες», ενώ το ρουμανικό δίκαιο διακρίνει μεταξύ των αξιόποινων πράξεων σε σχέση με τα επικίνδυνα ναρκωτικά και τα ναρκωτικά υψηλού κινδύνου. Από το 2009, επιβάλλονται πιο επιεικείς ποινές σε υποθέσεις με για μικροποσότητες ναρκωτικών. Ο χαρακτηρισμός της ποσότητας ως μικρής γίνεται με διάταξη του εισαγγελέα, δεν προβλέπεται στο νόμο. Στη Σλοβενία,

υπάρχουν αντιφάσεις στις δικαστικές αποφάσεις σχετικά με την ποσότητα των ναρκωτικών που θεωρούνται ως μικρές ή μεγάλες. Συνήθως, η αστυνομία αποφασίζει σχετικά με το χαρακτηρισμό αυτό. Επίσης στη Βουλγαρία, το θέμα αποτελεί ευθύνη της αστυνομίας.

Οι πρακτικές αστυνόμευσης των ναρκωτικών περιλαμβάνουν ελέγχους, προσαγωγές και συλλήψεις (stop-and-search πρακτικές) των χρηστών ναρκωτικών στην Ελλάδα, στη Βουλγαρία, στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και στην Αλβανία. Στη Σλοβενία, ο έλεγχος και η σύλληψη των χρηστών ναρκωτικών δεν αποτελεί συνήθη πρακτική, επειδή η χρήση των ναρκωτικών δεν είναι παράνομη. Στη Ρουμανία και στη Σερβία, υπάρχουν λίγα μόνο στοιχεία σχετικά με την αυστηρή μεταχείριση ή την κακομεταχείριση των χρηστών ναρκωτικών από την αστυνομία, ενώ στην Κροατία, δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για το θέμα αυτό.

Η καλλιέργεια της ινδικής κάνναβης κατέχει δεσπόζουσα θέση σε όλες τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης. Μεγάλες ποσότητες φυτών ινδικής κάνναβης ανιχνεύονται, ξεριζώνονται και κατάσχονται από τις αρχές κάθε χρόνο στις χώρες της ευρύτερης περιοχής.

Η επιβολή προσωρινής κράτησης δεν εξαρτάται από την κατάσταση του δράστη ως εξαρτημένου χρήστη στη συντριπτική πλειοψηφία των χωρών. Η θεραπεία, εθελοντική ή υποχρεωτική, δεν επιβάλλεται κατά την προδικασία για την πλειονότητα των χωρών. Σύμφωνα με το ελληνικό και ρουμανικό σύστημα, προβλέπεται στο νόμο η δυνατότητα να διαταχθεί ιατροδικαστική εξέταση, προκειμένου να διαπιστωθεί ο εθισμός του δράστη από ναρκωτικές ουσίες, αμέσως μετά τη σύλληψή του και την έναρξη της ποινικής δίωξης. Στην Κροατία, εάν υπάρχουν ενδείξεις ότι ο κατηγορούμενος έχει διαπράξει ένα ποινικό αδίκημα λόγω του εθισμού του στο αλκοόλ ή στα ναρκωτικά ή ότι είναι ανίκανος να δικαστεί εξαιτίας αυτής της εξάρτησης, διατάσσεται η κατάθεση ειδικού πραγματογνώμονα, μετά την ψυχιατρική εξέταση του κατηγορουμένου. Στην Αλβανία, διεξάγεται εξέταση ούρων προκειμένου να διαπιστωθεί αν ο δράστης είναι χρήστης ναρκωτικών ή όχι, αλλά και για να αποδειχθεί κατά πόσον ήταν υπό την επήρεια ναρκωτικής ουσίας κατά τη στιγμή του εγκλήματος.

Στοιχεία σχετικά με τις επιβαλλόμενες ποινές για παραβίαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών είναι διαθέσιμα στη πλειονότητα των χωρών, αλλά η σύγκριση είναι δύσκολη λόγω των διαφορετικών ορισμών, των διαφορετικών κατηγοριοποιήσεων και των μεθόδων συλλογής και ανάλυσης δεδομένων. Πολλές από τις συμμετέχουσες χώρες αναφέρθηκαν σε αύξηση του πληθυσμού των φυλακών τα τελευταία χρόνια. Για μεθοδολογικούς λόγους, ήταν πολύ δύσκολο να συγκριθούν τα δεδομένα σχετικά με τον αριθμό των ατόμων που κρατούνται για αδικήματα σχετικά με ναρκωτικά. Στην Ελλάδα, το ποσοστό των κρατούμενων για αδικήματα που σχετίζονται με τα ναρκωτικά κυμαίνεται μεταξύ 33,1% και 47,4% τα τελευταία χρόνια. Το 2011, 1.471 παραβάτες (4,8%) από 30.694 παραβάτες φυλακίστηκαν για την κατοχή φαρμάκων ή για διακίνηση ναρκωτικών στη Ρουμανία. Στην Κροατία το ποσοστό των ατόμων που καταδικάστηκε σε ποινή στέρησης της ελευθερίας για παραβίαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών κυμαίνεται μεταξύ 17,10% και σε 22,80 % κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Στην Αλβανία, από τα 2.864 άτομα που εκτίουν ποινή φυλάκισης, 530 είναι για διακίνηση ναρκωτικών, ενώ αντίστοιχα από τα 1.930 βρίσκονται υπό προσωρινή κράτηση, 430 είναι για εμπορία ναρκωτικών. Στην Ελλάδα (ακόμη και αν η πλειοψηφία των καταδικασθέντων καταδικάστηκαν για τις αξιόποινες πράξεις της

χρήσης/κατοχής ναρκωτικών/καλλιέργειας μιας μικρής ποσότητας για προσωπική χρήση), καθώς και στη Ρουμανία, η πλειοψηφία των καταδικασθέντων που καταλήγουν στη φυλακή έχουν καταδικασθεί για διακίνηση ναρκωτικών. Αντίθετα, η πλειονότητα των ατόμων που έχουν φυλακιστεί στην Αλβανία έχουν καταδικαστεί για κατοχή ναρκωτικών. Η πλειονότητα των αδικημάτων που συνδέονται με τα ναρκωτικά στη Βουλγαρία και στη Σλοβενία αφορά στη χρήση ναρκωτικών ή στην κατοχή για προσωπική χρήση.

Για την πλειονότητα των χωρών της ΝΑ Ευρώπης, οι συνθήκες διαβίωσης στα σωφρονιστικά ιδρύματα είναι πολύ δύσκολες, γιατί οι φυλακές είναι υπερπλήρεις. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένα κοινό πρόβλημα και συνιστά ένα γενικευμένο και ενδημικό χαρακτηριστικό των σωφρονιστικών συστημάτων της πλειονότητας των συμμετεχουσών χωρών. Τα στοιχεία για τη χρήση/έγχυση ναρκωτικών ουσιών ή για άλλα προβλήματα που σχετίζονται με χρήση (όπως ο ιός HIV, η άσκηση βίας) μέσα στις φυλακές είναι αποσπασματικά και ποικίλουν από χώρα σε χώρα. Στις περισσότερες χώρες της ΝΑ Ευρώπης, η στρατηγική για την κοινωνική επανένταξη των χρηστών μπορεί να χαρακτηριστεί ως αποσπασματική ή περιορισμένη, και φαίνεται να υπάρχει πολύς δρόμος να διανύσουμε για την αποτελεσματική εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής.

Ένα από τα σημεία του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε κατά τη σύνταξη των εθνικών εκθέσεων από τις συμμετέχουσες χώρες αφορούσε στο πως οι ενδιαφερόμενοι στο πεδίο της πολιτικής για τα ναρκωτικά εκφράζουν τις ανησυχίες τους σχετικά με τις εξελίξεις στη νομοθεσία περί ναρκωτικών στις χώρες τους. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές και οι αρμόδιοι φορείς και πάροχοι υπηρεσιών των οποίων οι κυβερνήσεις έχουν υπογράψει τις διεθνείς συμβάσεις για τα ναρκωτικά είναι προσεκτικοί στις αντιδράσεις τους σχετικά με τις προτάσεις για αλλαγές στο νόμο που μπορεί να θεωρηθούν ως αντίθετες προς τις συμβάσεις. Οι κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια κάνουν χρήση του περιθωρίου που παρέχουν οι διεθνείς συμβάσεις για να εισαγάγουν νέους τρόπους αντιμετώπισης του προβλήματος, αλλά είναι διστακτικοί στο να μιλήσουν για τυχόν μεταρρύθμιση των συμβάσεων.

Το θέμα της αποποινικοποίησης της κατοχής ναρκωτικών για προσωπική χρήση έχει συζητηθεί σε αρκετές χώρες της ΝΑ Ευρώπης, και κάποιες προτάσεις νόμων για την αποποινικοποίηση είναι ήδη υπό συζήτηση στα κοινοβούλια. Η κροατική κυβέρνηση υποστηρίζει την αποποινικοποίηση της κατοχής ναρκωτικών σε περίπτωση που ο κάτοχος δεν έχει καμία πρόθεση να πωλήσει τα ναρκωτικά που κατείχε ή να θέσει σε κυκλοφορία. Υπογραμμίζοντας τη σοβαρότητα του προ-βλήματος του υπερπληθυσμού των φυλακών, μια ισχυρή πλειοψηφία από ποινικούς δικαστές και εισαγγελείς στην Κροατία υποστηρίζουν τις πρόσφατες προτάσεις για την αποποινικοποίηση της κατοχής ναρκωτικών για προσωπική χρήση. Επιπλέον, θετικές γνώμες έχουν διατυπωθεί σε σχέση με την αρχή της ευκαιρίας ως εργαλείο εισαγγελίας να πείσει ένα τοξικομανή δράστη να υποβληθεί σε θεραπεία ως μια προϋπόθεση που δεν αφορά την ποινική διαδικασία εναντίον του.

Σχετικά με την ποσότητα των ναρκωτικών για προσωπική χρήση, υπάρχουν πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις. Ορισμένοι είναι υπέρ του νομοθετικού προσδιορισμού του ορίου, ενώ άλλοι όχι. Μη κυβερνητικές οργανώσεις στη Σλοβενία είναι της γνώμης ότι τα κατώτατα όρια για προσωπική χρήση δεν θα εξαλείψουν τα προβλήματα. Στην

έκθεση της Βοσνίας, αντίθετα, επισημαίνεται ότι είναι απαραίτητο να οριστεί ποια ποσότητα θεωρείται ως μικρή.

Οι χρήστες ναρκωτικών στις φυλακές είναι ένα θέμα σοβαρής ανησυχίας σε όλες τις χώρες της περιοχής. Είναι, βεβαίως, ευρέως αποδεκτή η αρχή ότι είναι προτιμότερο να βοηθούνται οι χρήστες ναρκωτικών αντί να τιμωρούνται. Οι χρήστες ναρκωτικών χρειάζονται βοήθεια από τους γονείς τους, από επαγγελματίες, και από την κοινωνία γενικά. Ειδικά, οι ΜΚΟ που εργάζονται με εξαρτημένους χρήστες ναρκωτικών, επισημαίνουν ότι οι χρήστες ναρκωτικών πρέπει να αντιμετωπίζονται ξεχωριστά και εξατομικευμένα, καθώς δεν είναι σκόπιμο όλοι οι χρήστες ναρκωτικών να στέλνονται αμέσως για αποτοξίνωση, όπως γίνεται συνήθως. Αντ' αυτού, ορισμένοι από αυτούς θα μπορούσαν επίσης να παραπεμφθούν σε προγράμματα ΜΚΟ, που προσφέρουν διάφορα είδη βοήθειας. Αρκετές αναφορές μιλούν επίσης για την αποφυγή του στιγματισμού των χρηστών ναρκωτικών. Η προβληματική κατάσταση των χρηστών ναρκωτικών στις φυλακές έχει να κάνει με την απουσία επαρκών υπηρεσιών θεραπείας στα σωφρονιστικά καταστήματα. Πολλές χώρες έχουν θεσπίσει προγράμματα θεραπείας υποκατάστατων με μεθαδόνη στις φυλακές. Άλλες, ακόμη συζητούν το θέμα. Υπάρχει υποστήριξη προς τα εναλλακτικές λύσεις σε σχέση με την φυλάκιση των παραβατών ναρκωτικών.

Σε γενικές γραμμές, οι διαθέσιμοι πόροι για τη μείωση της προσφοράς ναρκωτικών και τη μείωση της ζήτησης δεν κατανέμονται με ισορροπημένο τρόπο. Οι εθνικές στρατηγικές παρουσιάζουν κατά κανόνα ένα ολοκληρωμένο και ισορροπημένο τρόπο κατανομής των πόρων. Ωστόσο, στην πράξη υπάρχουν δυσκολίες στην εφαρμογή αυτής της ισορροπημένης προσέγγισης. Η έλλειψη ανθρώπινων πόρων και η οικονομική στήριξη των προγραμμάτων θεραπείας αποτελούν ένα κρίσιμο θέμα. Είναι απαραίτητο να διατίθενται ολοένα και μεγαλύτερα χρηματικά ποσά από τον κρατικό προϋπολογισμό για τις θεραπευτικές υπηρεσίες που παρέχονται στους χρήστες ναρκωτικών ή πρέπει να υπάρχει μια ελευθέρωση της χρήσης της μεθαδόνης (σήμερα πολύ λίγα

διαπιστευμένα ιδρύματα λειτουργούν λόγω των περιοριστικών κριτηρίων). Μη κυβερνητικές οργανώσεις αναφέρουν ότι απολύτως τίποτα δεν έχει αλλάξει όσον αφορά την υιοθέτηση της στρατηγικής και του σχεδίου δράσης στο πλαίσιο της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας και των δραστηριοτήτων τους. Με άλλα λόγια, δεν υπάρχει πρόοδος όσον αφορά την αναγνώριση του ρόλου των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στα προγράμματα απεξάρτησης και τις άλλες δραστηριότητές τους.

Λύσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος των παράνομων ναρκωτικών θα πρέπει να αναζητηθούν από κοινού με βάση το διάλογο. Ως εκ τούτου, το ξεκίνημα και η διατήρηση της επικοινωνίας είναι πολύ σημαντικά. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις λειτουργούν ως μεσάζοντες μεταξύ των πολιτών/ιδιωτών και του κράτους. Οι χρήστες που συμμετέχουν στα προγράμματά τους δυσκολεύονται να εκφράσουν τις επιθυμίες και τα προβλήματά τους, και δεν ξέρουν πώς να βελτιώσουν ή να βοηθήσουν να βελτιώσουν την κατάστασή τους. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις δεν είναι επίσημα αναγνωρισμένες και δεν έχουν τον ενεργό ρόλο στη χάραξη πολιτικής, που τους ανήκει.

Το Πρόγραμμα για την Μεταρρύθμιση της Νομοθεσίας περί Ναρκωτικών για το έτος 2013: Παρουσίαση μιας ερευνητικής πρότασης με τίτλο «Οι

καταδικασθέντες δράστες για παραβίαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών, η νομοθεσία και η δικαστηριακή πρακτική»

Στο πλαίσιο αυτής της συνεδρίας, πραγματοποιήθηκε μια συζήτηση για τη διαμόρφωση μιας ερευνητικής πρότασης με στόχο τη συνέχιση του Προγράμματος για τη Μεταρρύθμιση της Νομοθεσίας περί Ναρκωτικών στη ΝΑ Ευρώπη και την περαιτέρω διερεύνηση ειδικότερων ζητημάτων που σχετίζονται με την πολιτική για τα ναρκωτικά και την επηρεάζουν άμεσα.

Επισημάνθηκε πως σύμφωνα με όσα προέκυψαν το προηγούμενο χρονικό διάστημα κατά την υλοποίηση του Προγράμματος, όπως παρουσιάστηκαν και στην προηγούμενη ενότητα, η ποινική νομοθεσία όλων των χωρών της περιοχής είναι ιδιαίτερα αυστηρή. Οι προβλεπόμενες ποινές είναι υψηλές, όπως αυτές περιγράφονται στις νομοτυπικές μορφές των σχετικών νόμων. Ωστόσο, σε επίπεδο δικαστικών αποφάσεων η εικόνα μάλλον διαφοροποιείται. Στην Κροατία, για παράδειγμα, δεν ακολουθείται το παράδειγμα του νόμου. Οι πραγματικά επιβαλλόμενες ποινές είναι διαφορετικές, καθώς συχνά τα δικαστήρια επιβάλλουν ποινές μέσα ή και έξω από το πλαίσιο ποινής που θέτει ο νομοθέτης. Στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, επίσης, τα δικαστήρια στην ουσία διαμορφώνουν μια σκληρή πολιτική επιβολής ποινής (sentencing policy), έχοντας το δικαίωμα να επιλέξουν μεταξύ του μίνιμουμ και του μάξιμουμ των ποινών. Στην πρώτη φάση του προγράμματος, επομένως, και με την έκδοση του σχετικού τόμου, επιδιώχθηκε να διερευνηθεί τι προβλέπεται στο νόμο. Στην δεύτερη, το ενδιαφέρον θα έπρεπε να στραφεί στον τρόπο που εφαρμόζεται ο νόμος, διερευνώντας τη σχετική δικαστηριακή πρακτική.

Εκφράστηκε ο προβληματισμός για διάφορα μεθοδολογικά ζητήματα της έρευνας και για το ποιο υλικό θα αποτελέσει το δείγμα προκειμένου να μελετηθεί το θέμα αυτό. Και βεβαίως από πού θα αντληθεί το υλικό αυτό: θα πρόκειται για αποφάσεις του εφετείου ή του ανώτατου δικαστηρίου των χωρών που θα συμμετέχουν στην έρευνα; Για ποια χρονική περίοδο; Θα διερευνηθούν οι υποθέσεις των 2-3 τελευταίων ετών; Πόσες υποθέσεις θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως αντιπροσω-πευτικός αριθμός για την έρευνα; Θα ήταν εφικτό ή ανυπέβλητα δύσκολο να πραγματοποιηθεί μια έρευνα και στους δράστες των σχετικών αδικημάτων με την πραγματοποίηση συνεντεύξεων σε αυτούς;

Τονίστηκε πως σκοπός της έρευνας θα μπορούσε να αποτελέσει η αποτύπωση των κοινωνικών χαρακτηριστικών των δραστών που καταδικάζονται για παραβίαση της νομοθεσίας περί ναρκωτικών στις συμμετέχουσες χώρες και η καταγραφή και αποτίμηση της πρακτικής των δικαστηρίων σχετικά με αυτούς, προκειμένου να παρέχουμε τις αναγκαίες κατευθυντήριες γραμμές σε επίπεδο χάραξης της σχετικής πολιτικής.

Μολαταύτα, υπογραμμίστηκε πως για να μπορέσουν να εξαχθούν έστω ελάχιστα ασφαλή συμπεράσματα γύρω από το θέμα της δικαστηριακής πρακτικής, θα έπρεπε κανείς να εργαστεί για πολλά χρόνια αλλά και να διατεθούν πολλά χρήματα για αυτό το σκοπό. Ως παράδειγμα για αυτή τη σκέψη, αναφέρθηκε μια παλαιότερη έρευνα στο Μαυροβούνιο για τη συστηματική παρακολούθηση δικαστικών αποφάσεων σε σχέση με την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο στόχος της κατανόησης του «γιατί» οι δικαστές ακολουθούν μια συγκεκριμένη πολιτική στο θέμα της επιβολής

ποινών είναι πολύ φιλόδοξος. Από την άλλη, θα μπορούσαν να καταγραφούν -μέσα στο στενό χρονικό ορίζοντα του συγκεκριμένου Προγράμματος - σε ένα πιο ρεαλιστικό πλαίσιο και με ένα περισσότερο ποιοτικό τρόπο - οι γνώμες των ειδικών - ίσως ακόμη και των χρηστών - σχετικά με τις ποινές που πράγματι επιβάλλονται, χωρίς να διερευνηθούν οι σχετικές δικαστικές αποφάσεις. Ωστόσο, αυτή η ερευνητική πρόταση δύσκολα μπορεί να αποτυπώσει την κατάσταση σχετικά με την πολιτική της επιβολής ποινών (sentencing policing) σε κάθε μια εκ των χωρών, καθώς στις δικαστικές αποφάσεις λαμβάνονται υπόψη τα ατομικά χαρακτηριστικά των δραστών, πράγμα που δεν μπορεί να διαπιστωθεί μέσα από τις προσεγγίσεις της γνώμης ειδικών και χρηστών, ενώ από την άλλη θα υπάρξει μεγάλη δυσκολία στην πρόσβαση σε χρήστες που θα δεχθούν να συμμετέχουν στην έρευνα.

Συζήτηση

Σε συζήτηση που ακολούθησε κατά το πέρας της πρώτης συνεδρίας και της παρουσίασης των μερικότερων θεματικών αυτής, επισημάνθηκε πως ο τόμος που εκδόθηκε από την Εταιρεία Διογένης αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια να αναδειχθούν κάποιες σημαντικές διαστάσεις σχετικά με την πολιτική για τα ναρκωτικά, κυρίως από μη κυβερνητικούς οργανισμούς, και προτάθηκε να εκδοθεί και μια περιληπτική εκδοχή του, ώστε να καθίσταται πιο εύκολη και εύχρηστη η σύγκριση μεταξύ των χωρών. Τονίστηκε πως παρά τις οποίες ελλείψεις πληροφοριών σε ορισμένες από τις συμμετέχουσες χώρες, το συγκεκριμένο βιβλίο μπορεί να αποτελέσει ένα σημείο αναφοράς για διεθνή συζήτηση, και ένα χρήσιμο εργαλείο για να αναδειχθούν οι πολιτικές που ακολουθούνται στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης με σκοπό την ανταλλαγή σχετικών πληροφοριών.

Γενικότερα, τονίστηκε η σημασία της πολιτικής για τα ναρκωτικά σε επίπεδο κοινότητας, και επισημάνθηκε πως ο άτυπος διάλογος θα μπορούσε να αποτελέσει ένα πραγματικό έναυσμα ώστε να κάνουμε τα πράγματα να προχωρήσουν «προς τα εμπρός». Ειδικότερα, έγινε αναφορά στο θέμα της κατοχής συγκεκριμένης ποσότητας ναρκωτικών για προσωπική χρήση και για το πώς η αστυνομία κάποιες φορές σε ορισμένες χώρες κάνει κατάχρηση της σχετικής νομοθεσίας και ποινικοποιεί στην πράξη τη χρήση ναρκωτικών ουσιών, ακόμη και αν κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται ρητά στο νόμο. Και εκφράστηκε η άποψη πως ο ανωτέρω τόμος θα μπορούσε να αποτελέσει μια πηγή πληροφόρησης για τον τρόπο που η κάθε χώρα προσεγγίζει το συγκεκριμένο ζήτημα. Μολαταύτα, επισημάνθηκε πως για το θέμα του προσδιορισμού της «μικροποσότητας» για προσωπική χρήση ουδέποτε μπορεί να υπάρξει ενιαία ή ορθή επιλογή, καθώς κάποιες χώρες την προσδιορίζουν στο νόμο, ενώ κάποιες άλλες όχι. Αυτές που την προσδιορίζουν είναι πολλές φορές αντίθετες προς αυτή την επιλογή, ενώ οι άλλες που δεν την προσδιορίζουν ενδέχεται να επιθυμούν να την εισάγουν στη νομοθεσία τους και να το επιδιώκουν.

Επίσης, από την πλευρά των θεραπευόμενων χρηστών επισημάνθηκε πως συζητώντας όλα τα παραπάνω, θα πρέπει διαρκώς να έχουμε κατά νου πως υπάρχει μια σαφής διάκριση μεταξύ των δραστών που παραβιάζουν το νόμο για τα ναρκωτικά (drug offenders) και των εμπόρων ναρκωτικών (drug dealers). Οι εξαρτημένοι χρήστες ναρκωτικών ουσιών αναγκάζονται πολλές φορές να γίνουν «δράστες» παραβιάζοντας τη σχετική νομοθεσία περί ναρκωτικών, πωλώντας ναρκωτικά για να εξασφαλίσουν την δόση τους, και οι ποινές για αυτούς δεν θα έπρεπε να είναι

υπερβολικά αυστηρές. Αυτοί που τελικά εμπλέκονται στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης είναι οι αδύναμοι χρήστες, και όχι όσοι πράγματι εμπορεύονται ναρκωτικές ουσίες. Από την άλλη, το ίδιο το σύστημα δεν υποστηρίζει τους χρήστες, καθώς υπάρχει πρόβλημα στην εφαρμογή των προοδευτικών διατάξεων της σχετικής νομοθεσίας, όπως για παράδειγμα την υφ' όρον απόλυση των εξαρτημένων χρηστών, προκειμένου να εξακολουθήσουν την θεραπεία του εκτός φυλακής.

Συνεδρία II: Η νέα Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Ναρκωτικά (2013-2020) και το νέο Σχέδιο Δράσης για την περίοδο 2013-2016.

Η νέα Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα ναρκωτικά εγκρίθηκε τον Δεκέμβριο του 2012 από την Επιτροπή Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για ένα κείμενο που μπορεί να επηρεάζει σε επίπεδο πολιτικής αλλά όχι να δεσμεύει σε επίπεδο νομοθεσία των Κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελώντας περισσότερο ένα εργαλείο για να διευκολύνει και να κατευθύνει τις συλλογικές δραστηριότητες και να προάγει ένα κοινό μοντέλο με κοινά συμφωνημένες προτεραιότητες, στόχους και δράσεις. Η νέα Στρατηγική αποτέλεσε το ένατο κείμενο σχετικά με τα ναρκωτικά στα Κράτη μέλη της Ένωσης από το 1990, αποτυπώνοντας τις τρέχουσες τοποθετήσεις τους γύρω από αυτό το θέμα και αναγνωρίζοντας του κοινούς τους στόχους και για τη μείωση της ζήτησης, της εξάρτησης και της προσφοράς.

Η νέα Στρατηγική για τα Ναρκωτικά, θέτει τρεις επιμέρους στόχους: α) τη μετρήσιμη μείωση της ζήτησης των ναρκωτικών και της εξάρτησης, καθώς και των κινδύνων και των βλαβών στη υγεία και την κοινωνία, β) τη διάρρηξη των παράνομων αγορών ναρκωτικών και τη μετρήσιμη μείωση της διαθεσιμότητάς τους, γ) την ενίσχυση του συντονισμού μέσα από ενεργό διάλογο και ανάλυση των εξελίξεων και των προκλήσεων στον τομέα των ναρκωτικών σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Σε σύγκριση με την προηγούμενη Στρατηγική για τα Ναρκωτικά της περιόδου 2005-2012, η νέα Στρατηγική θέτει μια νέα βάση για τη διαμόρφωση των Σχεδίων Δράσης από τα ίδια τα Κράτη μέλη, ενώ ως προς ορισμένα θέματα έχει σαφώς διαφοροποιημένες προσεγγίσεις. Ενώ η προηγούμενη Στρατηγική έκανε λόγο για «προστασία της υγείας» και «ασφάλεια», η νέα κάνει λόγο για «μείωση των κινδύνων στην υγεία και την κοινωνία και των βλαβών που προκύπτουν από τη χρήση ναρκωτικών», προτρέποντας έτσι τα κράτη-μέλη να μεριμνήσουν στις εθνικές τους στρατηγικές για δράσεις. Επίσης, ενώ παλιότερα γινόταν λόγος για το «πρόβλημα των ναρκωτικών» πλέον γίνεται αναφορά στο «φαινόμενο των ναρκωτικών». Επιπλέον η νέα Στρατηγική δίνει μεγαλύτερη έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα σε σχέση με την προηγούμενη.

Επιπροσθέτως, τονίζει την ανάγκη για μια εμπειρική και τεκμηριωμένη προσέγγιση για την πολιτική για τα ναρκωτικά. Σκιαγραφεί ένα μοντέλο για την πολιτική της ΕΕ για τα ναρκωτικά που θα είναι: ολοκληρωμένο (integrated), συνδυάζοντας όλες τις πτυχές των δραστηριοτήτων για τα ναρκωτικά, ισορροπημένο (balanced) εστιάζοντας εξίσου στη ζήτηση και στα μέτρα μείωσης της προσφοράς, και θα στηρίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία (evidence-based), σύμφωνα με σχετικά επιστημονικά ευρήματα.

Η ταχεία αύξηση του αριθμού των νέων ψυχοτρόπων ουσιών, καθώς και οι νέοι οδοί διακίνησης ναρκωτικών και οι νέες μέθοδοι μεταφοράς αποτελούν προκλήσεις που σήμερα αντιμετωπίζουν πολλά από τα Κράτη μέλη. Σε απάντηση αυτών των προκλήσεων, η νέα Στρατηγική θέτει στόχους που στρέφονται προς την ανακοπή της παράνομης εμπορίας ναρκωτικών με ενίσχυση των μηχανισμών επιβολής του νόμου και με μια πιο αποτελεσματική χρήση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Επισημαίνει πως πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις νέες τεχνολογίες επικοινωνιών, οι οποίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση των ναρκωτικών, ιδίως των νέων ψυχοδραστικών ουσιών και απευθύνει έκκληση για την ανάπτυξη εναλλακτικών λύσεων σε σχέση με τις παραδοσιακές προσεγγίσεις επιβολής του νόμου, με ενίσχυση της καθοδηγούμενης από τις πληροφορίες αστυνόμευση (intelligence-led policing) για τη μείωση της προμήθειας ναρκωτικών ουσιών.

Η μείωση της βλάβης αναγνωρίζεται ως ισάξιος στόχος με την μείωση της ζήτησης και της προσφοράς. Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία χάραξης πολιτικής ενισχύεται σε σχέση με την προηγούμενη Στρατηγική, με τη ρητή υποστήριξη για τη συμμετοχή των νέων, των χρηστών και τους εξυπηρετούμενων των σχετικών υπηρεσιών στη χάραξη αυτής πολιτικής. Η κοινωνική επανένταξη και η αποκατάσταση όλων των χρηστών ναρκωτικών αποτελούν ένα θέμα που λαμβάνει ιδιαίτερης προσοχής, ενώ δίνεται έμφαση και στη χρήση ναρκωτικών μέσα στη φυλακή, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η περίθαλψη που παρέχεται στους χρήστες ναρκωτικών σε σωφρονιστικά ιδρύματα είναι ισοδύναμη με εκείνη που προβλέπεται από τις υπηρεσίες υγείας μέσα στην κοινότητα.

Ωστόσο, ό,τι είναι νέο για την Στρατηγική σε σχέση με την προηγούμενη Στρατηγική, δεν είναι και απαραίτητως νέο σε σχέση με το τελευταίο Σχέδιο Δράσης. Πολλά από όσα προβλέπονται στο κείμενο της νέας Στρατηγικής συμπεριλαμβάνονταν ήδη στο Σχέδιο Δράσης της περιόδου 2009-2012. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ρητή αναφορά στην ανάγκη για αυξημένη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στο σχεδιασμό και στην ανάπτυξη της πολιτικής για τα ναρκωτικά τόσο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και σε επίπεδο Κρατών μελών, με ειδικότερη μνεία στη συμμετοχή των χρηστών ναρκωτικών ουσιών, των εξυπηρετούμενων από τις σχετικές με ναρκωτικά υπηρεσίες και των νέων.

Στις 6 και 7 Ιουνίου 2013, το Συμβούλιο ενέκρινε το νέο Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα ναρκωτικά για την περίοδο 2013-2016 (9963/13) που προβλέπει 54 συγκεκριμένες δράσεις στους τομείς της μείωσης της ζήτησης ναρκωτικών, της μείωσης της προσφοράς ναρκωτικών, του συντονισμού, της διεθνούς συνεργασίας, της ενημέρωσης, της έρευνας, της παρακολούθησης και την αξιολόγησης. Μεταξύ των κυριότερων σημείων του Σχεδίου, προβλέπονται δράσεις για τη μείωση της ζήτησης και την αντιμετώπιση του σύνθετου προβλήματος της κατάχρησης των συνταγογραφούμενων ναρκωτικών και για τη βελτίωση των μέτρων υγειονομικής περίθαλψης που διατίθενται για τους χρήστες ναρκωτικών στις φυλακές και μετά την αποφυλάκισή τους. Επισημαίνεται ακόμη η ανάγκη να υιοθετηθούν στρατηγικές απαντήσεις στις νέες επικοινωνιακές τηλεπικοινωνίες και τις ιστοσελίδες που διευκολύνουν την παραγωγή, την προώθηση και την διανομή ναρκωτικών ουσιών. Επιπροσθέτως, προβλέπονται μέτρα για τη μείωση της προσφοράς και την αντιμετώπιση της διάδοσης και της χρήσης των νέων ψυχοδραστικών ουσιών, ενώ τα Κράτη μέλη προτρέπονται να ενσωματώσουν

στις νομοθεσίες τους εναλλακτικά μέτρα σε σχέση με τις στερητικές της ελευθερίας ποινές, όπως παροχή εκπαίδευσης, θεραπείας και επανένταξης.

Στο Σχέδιο Δράσης, επίσης, ενθαρρύνεται ο εν εξελίξει διάλογος με την κοινωνία των πολιτών, καθώς και με την επιστημονική κοινότητα, όπως και η διεθνής συνεργασία: τονίζεται η σημασία των διαλόγων για τα ναρκωτικά με διάφορους εταίρους, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύεται να συμβάλει στην ενδιάμεση διαδικασία αξιολόγησης της Πολιτικής Διακήρυξης του ΟΗΕ του 2009. Παράλληλα, τονίζεται η ανάγκη προώθησης της έρευνας σε όλους τους τομείς του φαινομένου των ναρκωτικών, καθώς και αξιολόγησης των ερευνών που έχουν ήδη προηγηθεί. Ωστόσο, στο νέο Σχέδιο Δράσης δεν γίνεται καμία αναφορά για τις μη σκοπούμενες παράπλευρες συνέπειες όλων των παραπάνω δράσεων στο πεδίο των ναρκωτικών, παρόλο που αντίστοιχη αναφορά επί του θέματος υπάρχει στο κείμενο της νέας Στρατηγικής.

Στο πλαίσιο αυτής της συνεδρίας επισημάνθηκε από τους συμμετέχοντες πως υπάρχουν πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – όπως για παράδειγμα η Σλοβενία και η Ολλανδία - που δεν έχουν καν κείμενο Εθνικής Στρατηγικής για τα Ναρκωτικά αλλά έχουν άλλα σχετικά κείμενα που αφορούν στην πολιτική για τα ναρκωτικά, αλλά και κείμενα για την πρόληψη και την μείωση του εγκλήματος που έμμεσα επηρεάζει και την πολιτική για τα ναρκωτικά. Τονίστηκε επίσης πως υπάρχει περιθώριο για περαιτέρω συνεργασία στο πεδίο της πολιτικής για την μείωση της προσφοράς ναρκωτικών και στην ανάγκη να τεθούν κοινά ελάχιστα πρότυπα (minimum standards), τα οποία μπορούν να προκύψουν τόσο από το Σχέδιο Δράσης όσο και από την Στρατηγική. Στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης, η έννοια των ελαχίστων προτύπων θα μπορούσε, για παράδειγμα, να αφορά στο θέμα της νομιμοποίησης και της απαγόρευσης διαφόρων ναρκωτικών ουσιών (για παράδειγμα, αναφέρθηκε ότι στη Σλοβενία, 49 νέες ουσίες συμπεριλήφθηκαν στη λίστα των απαγορευμένων ουσιών σύμφωνα με το νέο προεδρικό διάταγμα) ή στο θέμα με τους εποπτευόμενους χώρους χρήσης για το οποίο δεν υπάρχει τίποτε ρητά διατυπωμένο ούτε στο Σχέδιο Δράσης ούτε στη Στρατηγική. Γενικότερα, στο πεδίο της έρευνας και της αξιολόγησης, υπάρχουν πολλά πεδία για τα οποία θα μπορούσαν να συλλεχθούν πολλές χρήσιμες πληροφορίες και στη συνέχεια να αξιοποιηθούν αναλόγως, προς την κατεύθυνση αυτή.

Επιπροσθέτως, αμφισβητήθηκε από ορισμένους εκ των συμμετεχόντων το αν πράγματι η καθοδηγούμενη από την αστυνόμευση πρακτική μπορεί πράγματι να συμβάλλει στην ανάπτυξη της πολιτικής μείωσης της προσφοράς, καθώς από την αστυνομία αναζητούνται συνήθως «εύκολα» αποτελέσματα –δηλαδή της σύλληψης των μικροεμπόρων – και δεν τίθενται στο στόχαστρο οι μεγαλύτεμοι ναρκωτικών ουσιών.

Τέλος, τονίστηκε η ανάγκη της παρουσίασης των δράσεων των ΜΚΟ στο πεδίο των ναρκωτικών και των εργαλείων που διαθέτουν προκειμένου να εφαρμόσουν και να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της νέας Στρατηγικής για τα ναρκωτικά.

Η επαφή του EMCDDA με τις ΜΚΟ είναι περιορισμένη αλλά υπό το πρίσμα της σχετικής προτροπής της νέας Στρατηγικής, οι ΜΚΟ έχουν πλέον ευρύ περιθώριο για να αναπτύξουν πρωτοβουλίες και να ασκήσουν επιρροή σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης.

Συνεδρία III: Το Σχέδιο Δράσης για τα Ναρκωτικά μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Δυτικών Βαλκανίων. Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών.

Όπως, έχει ήδη αναγνωρισθεί, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων έχουν κοινό συμφέρον για την ενίσχυση της συνεργασίας τους προκειμένου να αντιμετωπίσουν από κοινού τους κινδύνους της αύξησης της διακίνησης ναρκωτικών και του εθισμού και τη στήριξη μιας κοινής προοπτικής για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση της συγκεκριμένης περιοχής. Οι χώρες της ΝΑ Ευρώπης στη χερσόνησο των Βαλκανίων τέμνονται από την οδό διακίνησης ναρκωτικών, η οποία ξεκινά από το Αφγανιστάν και περνά μέσα από το Ιράν, την Τουρκία, και την περιοχή της ΝΑ Ευρώπης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στις 5 Ιουνίου του 2003, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε το Σχέδιο Δράσης για τα ναρκωτικά μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που συνδέονται με τα ναρκωτικά κατά μήκος της βαλκανικής οδού. Το Σχέδιο αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου για τη συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες και τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων στο πλαίσιο εφαρμογής διαφόρων προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αποσκοπούν στην ενίσχυση της σταθερότητας και της ασφάλειας της περιοχής. Στη δήλωση του 2006 της Θεσσαλονίκης που εκδόθηκε κατά την ένατη σύνοδο των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της Νοτιοανατολικής Διαδικασίας Συνεργασίας Χωρών ΝΑ Ευρώπης (SEECP), η Ευρωπαϊκή Ένωση επανέλαβε τη σαφή υποστήριξή της στην ευρωπαϊκή προοπτική των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων. Η δήλωση ανέφερε ότι η μελλοντική προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο πρωταρχικός στόχος των χωρών. Οι χώρες της περιοχής έχουν δεσμευθεί πλήρως ως προς την προσαρμογή τους στις αρχές και τις αξίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και την συμμόρφωσή τους με τις απαιτήσεις και τα κριτήρια της Ένωσης.

Γενικότερα, στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων έχει αναπτυχθεί ένας ευρύς πολιτικός διάλογος γύρω από το θέμα των ναρκωτικών. Ωστόσο, στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας τα μεγαλύτερα κονδύλια που δαπανώνται στην περιοχή και οι περισσότερες δράσεις που υλοποιούνται αφορούν στην πολιτική για την μείωση της προσφοράς (π.χ. συντονισμός των αστυνομικών επιχειρήσεων) και όχι για στη μείωση της ζήτησης. Οι χορηγοί είναι συχνά πιο πρόθυμοι να παρέχουν χορηγίες για την πρώτη πολιτική από ό,τι για τη δεύτερη.

Τον Ιούνιο του 2008, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε την πλήρη υποστήριξή του για την ευρωπαϊκή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων. Στο Σχέδιο Δράσης για τα Ναρκωτικά για την περίοδο του 2009-2012, τα Κράτη μέλη και τα αρμόδια θεσμικά τους όργανα δεσμεύτηκαν να παρέχουν την αναγκαία τεχνική και άλλου είδους βοήθεια προς τις υποψήφιες χώρες και να συμβάλλουν στη σταθεροποίηση τους και στην εξοικείωσή τους με το κεκτημένο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των ναρκωτικών. Επιπλέον, η Επιτροπή και τα Κράτη μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να επικαιροποιήσουν το Σχέδιο Δράσης για τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων.

Τέλος, τον Ιούλιο του 2009 προτάθηκε από το Συμβούλιο ένα σχέδιο για ένα νέο Σχέδιο Δράσης για τα Ναρκωτικά μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Δυτικών Βαλκανίων για την περίοδο 2009-2013, στο οποίο μεταξύ άλλων προτάσσεται και η

συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στην διαμόρφωση της σχετικής πολιτικής. Ωστόσο, αξιολογώντας την εφαρμογή του Σχεδίου, ελάχιστα πράγματα υλοποιήθηκαν από τότε ως σήμερα. Τον προσεχή Νοέμβριο (2013) πρόκειται να διοργανωθεί στην Ποτγκόριτσα του Μαυροβουνίου κοινό υπουργικό Φόρουμ των υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων όπου θα συζητηθεί και το θέμα του Σχεδίου δράσης για τα Ναρκωτικά.

Επισημάνθηκε πως πρόθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι η σύνταξη ενός νέου Σχεδίου Δράσης για την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων αλλά η εφαρμογή της πολιτικής του τελευταίου Σχεδίου. Βεβαίως, υπάρχει η ανανέωση της δήλωσης για δέσμευση στα ήδη υφιστάμενα σχέδια και κείμενα. Κατά συνέπεια, αν η κοινωνία των πολιτών επιθυμεί να επωφεληθεί από αυτή την κατάσταση, οφείλουν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις να είναι πιο ενεργές στο πεδίο. Για αυτό είναι ανάγκη να αναπτυχθεί περαιτέρω συνεργασία και συντονισμός ενεργειών, αν οι οργανώσεις επιθυμούν να είναι τελικά αποτελεσματικές. Επισημάνθηκε για άλλη φορά πως το νέο Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Ναρκωτικά για την περίοδο 2013-2016 δίνει πολύ μεγάλη έμφαση στην κοινωνία των πολιτών – όπως και η νέα Στρατηγική – και αυτό είναι κάτι από το οποίο οι οργανώσεις του Δικτύου Συνεργασίας στην ΝΑ Ευρώπη θα μπορούσαν οπωσδήποτε να επωφεληθούν. Τονίστηκε, εξάλλου, η σημασία της συνεργασίας της περιφερειακής συνεργασίας στην περιοχή, καθώς θα ήταν απολύτως χρήσιμο οι χώρες της ευρύτερης περιοχής να συνεργάζονται αρμονικά μεταξύ τους.

UNODC – Το Περιφερειακό Πρόγραμμα για την ΝΑ Ευρώπη

Στην περιοχή των Βαλκανίων, οι δράσεις του περιφερειακού προγράμματος του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) έχουν επηρεαστεί σημαντικά από την οικονομική κρίση. Το πρόγραμμα του UNODC δομείται πάνω σε τρεις βασικούς πυλώνες: α) στην αντιμετώπιση του οργανωμένου διασυνοριακού εγκλήματος, με έμφαση στην περαιτέρω ανάπτυξη της ικανότητας των φορέων επιβολής του νόμου να συλλέγουν και να ανταλλάσσουν μεταξύ τους χρήσιμες πληροφορίες, β) στην αντιμετώπιση της διαφθοράς, με τη δημιουργία, μεταξύ άλλων, ενός κώδικα δεοντολογίας για τους δικαστές, και γ) στην πρόληψη και στη θεραπεία, με έμφαση στις θεραπευτικές πρακτικές που στηρίζονται σε συγκεκριμένα επιστημονικά δεδομένα (evidence-based treatment).

Μεταξύ άλλων δράσεων, το UNODC στοχεύει στην εκπαίδευση του ιατρικού προσωπικού για αυτό το θέμα. Έχει μάλιστα αναπτύξει σχετικά εκπαιδευτικά πακέτα και μια δεξαμενή εκπαιδευτών στην Αλβανία, τη Σερβία και σε άλλες περιοχές. Υπάρχουν διαθέσιμοι τρεις εκπαιδευτικοί τόμοι, ένας για νοσοκόμους, ένα για κοινωνικούς λειτουργούς και ένας τρίτος για νευρολόγους. Στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας υπάρχει ήδη μια τυποποιημένη μορφή εκπαίδευσης για τους κοινωνικούς λειτουργούς, προσφέροντας και ένα είδος πιστο-ποίησης για τη σταδιοδρομία τους. Επίσης, το UNODC άρχισε σχετικές δράσεις και στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, ενώ δεν αναπτύσσει σχετική δράση στην Ελλάδα, αφού είναι χώρα που ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση και υποστηρίζεται κυρίως από αυτή στο πεδίο αυτό. Στην ιστοσελίδα του UNODC, εξάλλου, υπάρχουν σχετικά εκπαιδευτικά πακέτα από τα οποία θα μπορούσαν να επωφεληθούν και οι αστυνομικοί. Όπως τονίστηκε από τους συμμετέχοντες, η εκπαίδευση και των αστυνομικών είναι ένα πολύ σημαντικό ζήτημα,

καθώς μπορεί πράγματι να επηρεάσει θετικά τον τρόπο που σκέπτονται γύρω από συγκεκριμένα ζητήματα σε σχέση με τα ναρκωτικά και τους χρήστες.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ IV: Οι υπηρεσίες για τη μείωση της βλάβης και η δράση των ΜΚΟ στην ΝΑ Ευρώπη

Η Ευρωπαϊκή προοπτική

Στο πλαίσιο του Ανεπίσημου Διαλόγου για τα Ναρκωτικά, μεγάλο είναι το ενδιαφέρον για το πώς θα κινηθούμε «εμπρός» μέσα από μια κοινή ευρωπαϊκή προοπτική. Πριν από αρκετά χρόνια, η πολιτική για τα ναρκωτικά μπορούσε να θεωρηθεί ως μονοδιάστατη. Σιγά-σιγά, κά-ποιες χώρες άρχισαν να διαφοροποιούνται, όπως για παράδειγμα η Ολλανδία. Στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, τα πράγματα άλλαξαν, καθώς πλέον η πολιτική για τη μείωση της βλάβης άρχισε να γίνεται ευρύτερα αποδεκτή, αποτελώντας πλέον έναν από τους σημαντικούς πυλώνες της πολιτικής για τα ναρκωτικά. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί πώς αν και σε επίπεδο ρητορικής τα πράγματα μοιάζουν ιδανικά, στην πράξη υπάρχουν ακόμη πολλά κενά. Αν έβλεπε κανείς το «χάρτη» της Ευρώπης, θα υπέθετε ότι η πολιτική μείωσης της βλάβης αναπτύσσεται παντού. Στην πραγματικότητα, αν και τα προγράμματα παροχής συρίγγων έχουν επεκταθεί, υπάρχουν τουλάχιστον τρία βασικά σημεία τα οποία χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής:

1^ο στοιχείο: Ένα από τα πιο σημαντικό κενά στην εφαρμογή της πολιτικής για τα ναρκωτικά είναι το θέμα της κάλυψης των προβληματικών χρηστών (gap in coverage). Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι λίστες αναμονής στην Ελλάδα, οι οποίες παρά τη σχετική βελτίωση, φθάνουν ακόμη και τα δύο χρόνια.

2^ο στοιχείο: Η αγορά των ναρκωτικών ουσιών έχει ριζικά αλλάξει. Νέα ναρκωτικά εισέρχονται στην αγορά και οι τρόποι παραγωγής ναρκωτικών διαρκώς ανανεώνονται. Όσοι επιχειρούν να διαμορφώσουν την πολιτική για τα ναρκωτικά, δεν ξέρουν πώς να αντιδρά-σουν, επιλέγοντας τη λύση της απαγόρευσης και της ποινικοποίησης.

3^ο στοιχείο: Υπάρχει μια χαρακτηριστική τάση για τον περιορισμό των παρεχόμενων υπηρεσιών στο πεδίο των ναρκωτικών. Η πολιτική της μείωσης της βλάβης βρίσκεται υπό το βάρος της οικονομικής κρίσης. Τελευταία δεν θεωρείται προτεραιότητα, ευρισκόμενη και πάλι – μαζί πλέον με το θέμα της υγείας εν γένει – στο περιθώριο της πολιτικής. Είναι επομένως κρίσιμο να μπει και πάλι το θέμα αυτό με τρόπο δυναμικό μέσα στην πολιτική ατζέντα.

Για αυτό το λόγο, η συνεργασία μεταξύ των μη κυβερνητικών οργανώσεων είναι απαραίτητη. Χρειάζεται συνεργασία και εμπλοκή μέσα στα πράγματα με ένα τρόπο διαφορετικό σε σχέση με το παρελθόν. Πριν από είκοσι χρόνια, θεωρούσαμε ότι θα ήταν μάλλον αδύνατο να ζήσουμε την αλλαγή της πολιτικής στο θέμα των ναρκωτικών. Ωστόσο, ο «πόλεμος κατά των ναρκωτικών» απέτυχε και τα πράγματα άρχισαν να εξελίσσονται διαρκώς προς διάφορες κατευθύνσεις. Για αυτό, το θέμα της συνεργασίας καθίσταται εξαιρετικά σημαντικό. Οι αλλαγές δεν μπορούν να δρομολογηθούν μόνο από τους πολιτικούς. Η κοινωνία των πολιτών χρειάζεται να τους πιέσει. Πρέπει να υπάρξει μια εξέλιξη «από τα κάτω» (bottom-up) και οι αλλαγές να συμβούν από τη βάση προς την κορυφή. Είναι με άλλα λόγια αναγκαίο, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις να

«ξαναχτυπήσουν» την πόρτα της πολιτικής. Προς αυτή την κατεύθυνση, δηλαδή της συνεργασίας μεταξύ των μη κυβερνητικών οργανώσεων εργάζεται και η οργάνωση "Correlation, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνεργασίας για τη Μείωση της Βλάβης", που εδρεύει στην Ολλανδία και εργάζεται σε διάφορα προγράμματα για την κοινωνική ένταξη και την υγεία, έχοντας διαμορφώσει ένα διεθνές δίκτυο και προσκαλώντας όλες τις παρούσες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που παρευρίσκονται στον Διάλογο, να συμμετέχουν σε αυτό.

Επισημάνθηκε από τους συμμετέχοντες πως στο τέλος υπάρχει μόνο ένας τρόπος για να κριθεί η πολιτική για τα ναρκωτικά: από το πώς βελτιώνεται η καθημερινή ζωή των χρηστών. Για τούτο το λόγο, η εξωστρέφεια είναι μέγιστης σημασίας. Είναι χρήσιμο να λέγονται και να ακούγονται πράγματα ώστε να μπορούν να επηρεάζονται και σταδιακά να αλλάζουν, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ενόψει του Διαλόγου, για παράδειγμα, θα έπρεπε να ασκηθεί όσο περισσότερη πίεση γίνεται προς την κυβέρνηση ώστε να μειωθούν οι λίστες αναμονής. Ως πρώτη προτεραιότητα πρέπει να τεθεί η κάλυψη των αναγκών των χρηστών, ξεκινώντας από τα κοινά ελάχιστα πρότυπα (minimum standards). Αν είναι δυνατόν, θα πρέπει να καλυφθούν έστω οι ελάχιστες ανάγκες του συνόλου του πληθυσμού των προβληματικών χρηστών, πριν προχωρήσουμε σε άλλου είδους προτεραιότητες στο σχετικό πεδίο.

Χρήστες ναρκωτικών ουσιών και ιός HIV στην πόλη της Αθήνας

Η Ελλάδα είναι χαρακτηριστική περίπτωση στο θέμα της πολιτικής μείωσης της βλάβης. Μη κάνοντας τα αναγκαία βήματα από την αρχή, τα πράγματα πήραν αρνητική τροπή. Στην Πορτογαλία, το 2000, αποποινικοποιήθηκε η χρήση και ταυτόχρονα εφαρμόστηκε μια πιο ολοκληρωμένη πολιτική μείωσης της βλάβης.

Στην Ελλάδα, η κρίση με την αύξηση των κρουσμάτων HIV/AIDS μεταξύ χρηστών ναρκωτικών ουσιών ξεκίνησε στο τέλος του 2010 και μέσα σε ένα χρόνο, ο αριθμός τους εκτοξεύτηκε. Κάθε μήνα του 2011 καταγράφονταν περισσότερα κρούσματα από κάθε προηγούμενο. Η κρίση συνεχίστηκε αμείωτη και το 2012. Οι λοιμώξεις στους χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών υπερδιπλασιάστηκαν σε 487 στα τέλη Οκτωβρίου του 2012, από 206 που ήταν την ίδια περίοδο το 2011 και μόλις 14 το 2010. Η Ελλάδα βρίσκεται μαζί με την Ρουμανία στην κορυφή αυτής της αρνητικής πρωτιάς μεταξύ άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Στην αποκάλυψη αυτής της τραγικής πραγματικότητας, συνέβαλε το γεγονός πως το τεστ για HIV κατέστη υποχρεωτικό με την συμμετοχή των χρηστών σε θεραπευτικά προγράμματα, είτε "στεγνά" είτε προγράμματα υποκατάστατων.

Η "Θετική Φωνή", ο Σύλλογος Οροθετικών Ελλάδος, επιδίωκε από την αρχή να δραστηριοποιηθεί σε σχέση με τους χρήστες ναρκωτικών και τον ιό HIV αλλά δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία. Στην Ελλάδα, υπολογίζεται ότι υπάρχουν περίπου 20.000 εξαρτημένοι χρήστες, από τους οποίους οι 7.800 περίπου κάνουν ενέσιμη χρήση ναρκωτικών, και 9.000 υποβάλλονται σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα. Ωστόσο, ένα επιπλέον πρόβλημα στη χώρα είναι η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των αρμοδίων φορέων για την αντιμετώπιση τέτοιων σύνθετων φαινομένων, όπως η ο ιός HIV και η χρήση ναρκωτικών ουσιών.

Η ιδεολογική βάση για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ελλάδα είναι η αποχή από τα ναρκωτικά, η απεξάρτηση. Αυτό αποτελεί τον απώτερο στόχο των σχεδιαζόμενων πολιτικών. Όμως, η πραγματικότητα επιτάσσει διαφορετικά πράγματα. Δεν μπορεί και δεν πρέπει να υπάρχουν ποιοτικές υπηρεσίες (απεξάρτησης) για λίγους και τίποτε απολύτως, καμία υπηρεσία για τους πολλούς. Χρειάζεται να δοθεί έμφαση στα προγράμματα μείωσης της βλάβης για να μπορέσει να ανατραπεί η κατάσταση που έχει δημιουργηθεί με την μεγάλη αύξηση των κρουσμάτων HIV τα τελευταία τρία χρόνια.

Η οπτική των οργανώσεων των χρηστών ναρκωτικών

Πριν από δέκα χρόνια, οι χρήστες ναρκωτικών ουσιών στην Ελλάδα δεν είχαν καμία πληροφόρηση για το πώς να προστατευθούν από τους κινδύνους της ζωής του δρόμου. Σήμερα είναι πολύ περισσότερο ενημερωμένοι, γνωρίζουν πολλά, όμως, το πρόβλημα είναι ενδεχομένως ακόμη μεγαλύτερο από ό,τι στο παρελθόν. Συμμετέχοντες από το Σύλλογο Θεραπευομένων του OKANA περιέγραψαν στο πλαίσιο αυτής της συνεδρίας των τρόπο ζωής τους και την κοινωνική τους περιθωριοποίηση. Ωστόσο, σε σχέση με την πολιτική για τα ναρκωτικά, επιθυμούν να έχουν λόγο γιατί πρόκειται για τις ζωές τους και για ζητήματα που τους αφορούν άμεσα. Οι χρήστες, κατά κανόνα, δεν έχουν φωνή μέσα στην κοινωνία. Όμως, όταν τους παρέχεται μια θέση στη θεραπεία, όταν τους δίνεται μια ευκαιρία, μπορούν κυριολεκτικά να μεταμορφωθούν. Εκείνο που στην πραγματικότητα διεκδικούν είναι μια θέση στη θεραπεία για κάθε εξαρτημένο χρήστη. Μια θέση σε ένα πρόγραμμα και έναν χώρο φιλοξενίας, ώστε να τους παρέχεται προστασία και να περιορίζεται ο κίνδυνος της υποτροπής.

Ο Σύλλογος Θεραπευομένων του OKANA είναι ενεργός εδώ και περίπου ένα χρόνο με 300 εγγεγραμμένα μέλη. Αυτό που προσπαθούν είναι να ακουστεί η φωνή τους. Ενώ η ζωή τους επηρεάζεται αισθητά από τις αποφάσεις που λαμβάνονται σε επίπεδο πολιτικής για τα ναρκωτικά, αισθάνονται πως κανένας δεν τους ρωτά σχετικά. Ο Σύλλογος έχει δημιουργήσει σελίδα σε δίκτυο κοινωνικής δικτύωσης και βρίσκονται σε επικοινωνία με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Σιγά-σιγά αρχίζουν να ακούγονται στην ελληνική κοινωνία. Ήδη, βρίσκονται σε επαφή με τη Διοίκηση του OKANA προκειμένου να εισακουσθούν τα αιτήματά τους. Η πρώτη τους προτεραιότητα είναι η μείωση της λίστας αναμονής για την συμμετοχή σε πρόγραμμα υποκατάστατων.

Σήμερα, υπολογίζεται πως ήδη βρίσκονται σε λίστα αναμονής γύρω στους 3.000 χρήστες. Οι εργαζόμενοι στις σχετικές υπηρεσίες, όμως, τους αντιμετωπίζουν σαν αριθμούς, σαν στατιστικά στοιχεία και όχι σαν ασθενείς. Και οι Θεραπευόμενοι χρήστες εκφράζουν την άποψη πως δεν έχει νόημα η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών στην μειοψηφία των χρηστών και η μηδαμινή υποστήριξη των πολλών. Ένα ακόμη σοβαρό πρόβλημα που επισημαίνουν είναι το πρόβλημα της έλλειψης στέγης αλλά και της ανεργίας. Επί αυτού έχουν υποβάλλει αίτημα στον OKANA για την πρόσληψη αποθεραπευόμενων σε σχετικές υπηρεσίες που μπορούν να προσφέρουν. Επίσης, ένα από τα εξίσου σοβαρά προ-βλήματα που καταγράφουν από την μεριά τους είναι η έλλειψη προγραμμάτων υποκατάστατων στις φυλακές. Μέχρι στιγμής, η αντί-δραση του OKANA είναι αρκετά θετική. Μολαταύτα, αν και η ηγεσία του Οργανισμού δέχεται να τους ακούσει, κάποιες φορές δεν τολμά να κάνει την υπέρβαση προς την ικανοποίηση κάποιων αιτημάτων τους γιατί δεν επιθυμεί, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις

τους, να έρθει σε σύγκρουση με κάποιους ανθρώπους. Ο σύλλογος των εργαζομένων, ωστόσο, δεν είναι τόσο δεκτικός προς αυτούς.

Δυνατότητες για κοινές δράσεις των ΜΚΟ στην ευρύτερη περιοχή. Το σχέδιο εργασίας του Δικτύου για την Πολιτική των Ναρκωτικών στην ΝΑ Ευρώπη

Στο πλαίσιο της τελευταίας συνεδρίας, προτάθηκε η διοργάνωση ενός Συνεδρίου από το "Δίκτυο Συνεργασίας Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Αδριατικής για τη θεραπεία της Εξάρτησης" (South Eastern European and Adriatic Drug Addiction Network) σε συνεργασία με άλλες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, που θα λάβει χώρα στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα στην Αθήνα, πιθανότατα τον Νοέμβριο του 2013, με θεματικές την ανάπτυξη προγραμμάτων θεραπείας τόσο στην κοινότητα όσο και μέσα στις φυλακές, με έμφαση την αντιμετώπιση της κρίσης της αύξησης των κρουσμάτων των μολυσματικών λοιμώξεων μεταξύ των χρηστών ναρκωτικών. Στο συνέδριο αυτό θα μπορούσαν να κληθούν να συμμετέχουν και εκπρόσωποι της Ομάδας Πομπιντού (Pompidou Group) του Συμβουλίου της Ευρώπης που θα συναντηθεί επίσης την ίδια περίοδο στην Αθήνα. Την πρωτοβουλία της διοργάνωσης θα έχουν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Τονίστηκε ότι ειδικά για την περίπτωση της Ρουμανίας που ήρθε αντιμέτωπη ακριβώς με ανάλογη κρίση αύξησης των κρουσμάτων του ιού HIV, κρίνεται σκόπιμη η ενεργή συμμετοχή της.

Επισημάνθηκε από τους συμμετέχοντες στο Διάλογο, πως ιδιαίτερα στις εποχές κρίσης που διανύουμε σήμερα, χρειάζεται να βρούμε και άλλους τρόπους υποστήριξης των χρηστών, πέρα από την οικονομική υποστήριξη. Καθώς η κατάσταση λιτότητας δίνει ακόμη μεγαλύτερη έκταση στα δομικά προβλήματα της όλης κατάστασης, η υποστήριξη των χρηστών θα μπορούσε, για παράδειγμα, να γίνει και με επιχειρηματολογία προς υποστήριξη των θέσεων και των αιτημάτων τους. Σημαντική, δίχως άλλο, είναι και η ψυχοκοινωνική τους υποστήριξη. Με την έννοια της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης δεν νοείται απλώς η στελέχωση των σχετικών υπηρεσιών με 2-3 κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους, πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στις πραγματικές ανάγκες των χρηστών, ώστε να βρουν μια δουλειά, να λάβουν κάποια επαγγελματική εκπαίδευση και γενικότερα να υποστηριχθούν, ώστε να βελτιώσουν τους όρους της καθημερινής ζωής τους.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα στο οποίο έγινε αναφορά κατά τη διάρκεια αυτής της συνεδρίας ήταν η σημασία της συλλογής στοιχείων και δεδομένων για την κατάσταση που επικρατεί σε κάθε χώρα. Στην Ελλάδα υπάρχει μια αναντιστοιχία και έλλειψη στοιχείων που δημιουργεί πολλαπλά προβλήματα και σχετίζεται με διάφορες καταστάσεις, όπως, για παράδειγμα, με την κρίση στην αύξηση των κρουσμάτων του ιού HIV. Αναφορικά με την αντιμετώπιση της κρίσης αυτής επισημάνθηκε πως πρέπει να αυξηθούν τα προγράμματα ανταλλαγής συριγγών. Θα ήταν σκόπιμο επίσης να διατίθενται στους χρήστες πακέτα με είδη που μπορούν να τους φανούν χρήσιμα για τον τρόπο ζωής τους και μπορούν να τους προστατεύσουν από περαιτέρω κινδύνους. Τέτοιου είδους προγράμματα, εξάλλου, λειτουργούν προληπτικά και κοστίζουν πολύ λιγότερο από την περίθαλψη ασθενών AIDS. Για την υλοποίηση μιας τέτοιας πολιτικής δεν υπάρχει μεγάλη χρηματοδότηση από διεθνείς πηγές. Επισημάνθηκε, ότι στην Ελλάδα από την ΜΚΟ PRAKSIS σε συνεργασία με τον OKANA πρόκειται σύντομα να λειτουργήσουν δύο κινητές μονάδες εξέτασης AIDS και παροχής τους πακέτου με είδη βοήθειας προς τους χρήστες. Οι θεραπευμένοι χρήστες εξάλλου πρότειναν απλούς και

οικονομικούς τρόπους ώστε να συμβάλλουν στην επέκταση των υπηρεσιών μείωσης της βλάβης, όπως για παράδειγμα, τη διανομή του πακέτου βοήθειας εθελοντικά από θεραπευόμενους χρήστες ή την εγκατάσταση αυτόματου διανομέα συριγγών σε χώρους που κυκλοφορούν συχνά οι χρήστες.

Γενικότερα, επισημάνθηκε η ανάγκη να αναληφθούν συγκεκριμένες δράσεις. Είναι καιρός η κοινωνία των πολιτών να δώσει λιγότερη έμφαση στην κριτική και να αναπτύξει μια πιο επικεντρωμένη δράση. Όμως, μέσα σε όλο αυτό το πλαίσιο δεν μπορεί να αγνοηθεί ο ρόλος του κράτους, και οι πιέσεις προς το κράτος για αύξηση των κοινωνικών παροχών πρέπει επίσης να επιταθούν. Παράλληλα είναι ανάγκη να βρεθούν μικρές λύσεις από ΜΚΟ και εθελοντές και χορηγίες για την κάλυψη των άμεσων και επειγουσών αναγκών.

Πρέπει να γίνει απολύτως σαφές πως η πολιτική για τη μείωση της βλάβης δεν είναι το καλύτερο πρότυπο αλλά το ελάχιστο όριο, αποτελεί την κατεξοχήν προτεραιότητα. Η Ελλάδα και η Ρουμανία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως παράδειγμα για τις άλλες χώρες για να αποφευχθεί μια ανάλογη εξέλιξη και για να δοθεί προληπτικά μεγαλύτερη βαρύτητα στην πολιτική μείωσης της βλάβης.

Οι ΜΚΟ και άλλοι οργανισμοί της περιοχής της ΝΑ Ευρώπης χρειάζεται να δράσουν συλλογικά με συναίσθηση ότι ενεργούν στο πλαίσιο των συμφερόντων και των αναγκών της ευρύτερης αυτής περιοχής και να ασκήσουν όσο το δυνατόν περισσότερη πίεση προς τις κυβερνήσεις τους. Πρέπει να ενεργήσουν γρήγορα και αποφασιστικά. Εξάλλου, συχνά τα προβλήματα δεν είναι μόνο προβλήματα χρηματοδότησης αλλά και θέμα αξιοποίησης των οικονομικών πόρων και οργάνωσης των υφιστάμενων υπηρεσιών. Θα πρέπει να υπάρξει κατάλληλη οργάνωση για να αξιοποιηθούν τα χρήματα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Κλείνοντας τον Άτυπο Διάλογο γνωστοποιήθηκε πως εκτός από το συνέδριο που προγραμματίζεται από το SEEA Addiction Network τον προσεχή Νοέμβριο στην Αθήνα, θα πραγματοποιηθεί τον επόμενο χρόνο από την Εταιρεία Διογένης μια ακόμη συνάντηση Άτυπου Διαλόγου των χωρών της ΝΑ Ευρώπης, πιθανότατα στη Σλοβενία ή την Βουλγαρία, και μια συνάντηση ειδικών εμπειρογνομόνων σε σχέση με την πολιτική μείωσης της βλάβης και το ρόλο της αστυνομίας. Τέλος, επισημάνθηκε πως τον επόμενο Μάιο (7-8 Μαΐου 2014) θα πραγματοποιηθεί το Δεύτερο Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνεργασίας Μείωσης της Βλάβης (The European Harm Reduction Network/EuroHPN) , στη Βασιλεία της Ελβετίας.

Αθανασία Αντωνοπούλου
Ιούλιος 2013